

David Sogel; Česká šlechta v první třetině 20. století, diplomová práce, Ústav hospodářských a sociálních dějin FF UK, Praha 2022, 113 stran

Posudek vedoucího práce

David Sogel se ve své diplomové práci snaží postihnout kontinuity a proměny společenského a ekonomického postavení, jednání a mentalit šlechty v českých zemích v letech před první světovou válkou a zejména pak v období meziválečného Československa. Činí tak na základě rozsáhlého pramenného studia zaměřeného na pět šlechtických rodů. Metodologicky práce vychází zejména z prací Pierra Bourdieu (konkrétně z jeho konceptu habitus, vymezení tzv. nové šlechty, a z Bourdieuho pojetí různých forem kapitálu) a zčásti také z pojetí plurality historických časů u Fernanda Braudela. Empiricky se pak autor nejpodrobněji zabývá reakcí šlechtických rodin na úpadek ekonomické moci v důsledku pozemkové reformy v ČSR a také rodinnými i dalšími sociálními sítěmi, na nichž dokládá kontinuitu sociálního i kulturního kapitálu v, pro šlechtu obtížných, dekadách po první světové válce.

Práce má přehlednou strukturu a drží se badatelských otázek a témat, která si autor stanovil. Podstatná je zejména již zmíněná hypotéza o mentálních kontinuitách a přetrvávajících strategiích jednání v čase změn politického a hospodářského kontextu, kterou autor dobře dokumentuje a prostřednictvím empirie prohlubuje.

Autor je dobře obeznámen se sekundární literaturou k tématu (jakkoli by se zejména k tématu pozemkové reformy dala doporučit řada autorem nevyužitých studií, včetně některých, jež vznikly na ÚHSD) a čerpá z rozsáhlé a rozmanité palety primárních, většinou archivních pramenů, od dokumentů úřední povahy až po deníky, rodinnou korespondenci či fotografie. Autor poměrně systematicky prošel desítky archivních fondů celkem ve čtyřech archivech, což je výkon poměrně obdivuhodný nejen v čase pandemie, kdy se mu navíc do cesty stavěly nemalé překážky.

Jestliže si základní metodologická východiska, výběr sledovaných rodů, zvolená struktura práce i badatelské úsilí zaslouží uznání, nedá se bohužel již tak jednoznačně hodnotit samotný text práce. Slabiny, jež zde spatřuji, bych přitom pro jednoduchost rozdělil do tří kategorií. První se týká problematiky propojení teorie s empirií, druhá celkového „tempa“ práce a třetí formálních nedostatků včetně jazykových poklesků.

Teoretická východiska jsou v obecné rovině zvolena vhodně, což dle mého platí ještě o něco jednoznačněji v případě využití Bourdieuho pojmů a konceptů. Pokud jde o pojetí historických časů a především dlouhého trvání u F. Braudela, můžeme jeho využití pro kontinuitu šlechtických sociálních sítí a mentalit rovněž akceptovat, ovšem s vědomím, že se jedná o poměrně „tvůrčí“ uchopení tohoto konceptu. Zatímco Braudel akcentuje propojení geografických a ekonomických struktur, jež mají vliv na kontinuitu mentalit, v Sogelově práci je „dlouhé trvání“ povětšinou chápáno jako stabilita některých forem jednání, jež vyplývá ze staletých tradic a po generace zažívaného mocenského postavení. Zejména v empirických částech práce se mi jeví jak Bourdieuho, tak Braudelovo pojmosloví (pole, dlouhé trvání)

nadužíváno, resp. užíváno i ve formulacích, kde by se totéž dalo vyjádřit elegantněji, jednodušeji a kde jsou odkazy na teoretická východiska redundantní. Teorie a metodologie mají sloužit jako užitečný nástroj, což se obecně vzato v práci děje, nemají být ale samoúčelně vystavovány, jak k tomu (zřejmě na základě potřeby obhájit celkový koncept) přece jen na některých místech v textu dochází.

Práce, a to je druhá ze zmíněných slabin, trpí opakováním. Mnohokrát se v různých variacích dozvídáme, že se autor zaměřil či zaměří na to či ono, na různých místech opakovaně vysvětluje, že a proč využije ten či onen koncept, opakovaně se vrací prokazování neměnnosti sociálního pole či přetrvávajícího kulturního kapitálu. Je třeba zdůraznit, že oproti předchozím verzím práce byl tento nešvar potlačen, stále by však bylo možné některé pasáže krátit a na řadě míst jít rychleji k reprodukci podstatných informací, k zásadním argumentům a k rovině interpretace.

Nejnápadnější slabinou práce jsou jazykové a formální nedostatky, od krkolomných i jazykově vyloženě vadných formulací, přes špatné skloňování až po nejednotné poznámky pod čarou. V některých případech můžeme krkolomností či vyložených chyb tohoto druhu najít i několik na jedné straně práce, v poznámkách pod čarou se drobných i nápadnějších prohrěšků tohoto druhu vyskytují desítky. S autorem oba dobře víme, že tyto nedostatky a chyby souvisejí s překotným dopisováním práce. Netěší mě to, protože vím, že autor tématu jako takovému, četbě literatury, dohledávání a studiu pramenů i konceptualizaci práce věnoval značné úsilí, a to po několik let. Je pak opravdu škoda, že si nedokázal vyšetřit odpovídající čas na finalizaci textu.

Navzdory slabinám zmíněným v posledních odstavcích je třeba zdůraznit, že diplomová práce Davida Sogela je prací obohacující dosavadní vědění o problematice, kterou si autor zvolil, a že splňuje nároky kladené na kvalifikační práci tohoto stupně. Proto ji doporučuji k obhajobě a po důkladném zvážení jejích předností i nedostatků navrhuji hodnotit ji jako velmi dobrou.

V Praze dne 24. ledna 2022

Doc. Mgr. et Mgr. Matěj Spurný, Ph.D.